Muhtasari Usio wa Kitaalamu

Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii kwa Kazi za Kuongeza Kina na Kuimarisha Gati Na. 8–11 pamoja na Kuboresha Mfumo wa Umeme katika Bandari ya Dar es Salaam

Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania | Septemba 2026

Muhtasari huu umeandaliwa kwa lugha rahisi ili kuwawezesha wananchi na wadau kuelewa kazi zinazopendekezwa za kuboresha Gati Na. 8-11 katika Bandari ya Dar es Salaam manufaa ya kimazingira, kijamii na kiuchumi yanayotarajiwa, athari zinazoweza kujitokeza na hatua zitakazochukuliwa kuzuia au kupunguza athari hizo. Muhtasari umetokana na Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii (ESIA). Ni sehemu ya utoaji wa taarifa kwa umma kwa mujibu wa sheria za Tanzania na sera za usimamizi wa mazingira na jamii za Benki ya Dunia zinazotumika katika mradi huu. Muhtasari huu usomwe pamoja na ripoti ya tathmini ya athari za mazingira na jamii (EIS) ambayo ina maelezo ya kina kuhusu tafiti zilizofanyika, tathmini ya athari, hatua za udhibiti na mpango wa ufuatiliaji.

Yaliyomo

Yaliyomo 2

Faharasa ya Vifupisho 3

1. Muhtasari wa Mradi 4
2. Misingi ya Tathmini kwa Mujibu wa Matakwa ya Tanzania na Benki ya Dunia 4
3. Umuhimu wa Mradi 5
4. Kazi Kuu Zinazopendekezwa 5
5. Hali ya Mazingira na Jamii katika Eneo la Mradi 6
6. Ushirikishwaji wa Wadau na Hoja Zilizojitokeza 7
7. Manufaa Yanayotarajiwa kutokana na Mradi 7
8. Athari Kuu na Hatua za Kuzidhibiti 8
   a. Uchimbaji wa Kuongeza Kina na Ubora wa Maji ya Bahari 8
   b. Kuathiriwa kwa Sakafu ya Bahari na Utupaji wa Mashapo 8
   c. Kelele Chini ya Maji na Ulinzi wa Viumbe wa Baharini 8
   d. Mwagiko wa Mafuta, Taka na Uchafuzi 9
   e. Vumbi, Kelele, Msongamano na Usumbufu wa Shughuli 9
   f. Afya na Usalama wa Wafanyakazi na Jamii 9
   g. Vyanzo vya Kujipatia Kipato, Ajira na Haki za Wafanyakazi 9
   h. Rasilimali za Utamaduni na Ugunduzi wa Vitu vya Kale 9
9. Usimamizi wa Masuala ya Mazingira na Jamii 10
   a. Ufuatiliaji wa Mazingira na Jamii 10
10. Njia Mbadala Zilizofanyiwa Tathmini 10
   a. Ulinganisho wa Gharama na Manufaa 11
11. Kusitisha Matumizi na Kuondoa Miundombinu ya Mradi 11
12. Hitimisho 11
13. Utoaji wa ESIA ya Mwisho kwa Umma na Ushirikishwaji Endelevu 12
   a. Utaratibu wa Kupokea na Kushughulikia Malalamiko 13
   b. Mshauri Aliyeandaa ESIA 13

Faharasa ya Vifupisho

Muhtasari huu unatumia vifupisho na maneno mafupi yafuatayo:

Kifupisho	Maana
ESIA / EIS	Tathmini ya Athari kwa Mazingira na Jamii / Taarifa ya Tathmini ya Athari kwa Mazingira
ESMP	Mpango wa Usimamizi wa Masuala ya Mazingira na Jamii
Muhtasari Usio wa Kitaalamu	Hati hii – muhtasari wa lugha rahisi wa ESIA/EIS ulioandaliwa kwa ajili ya umma.
TPA	Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania
DMGP	Mradi wa Lango la Bahari la Dar es Salaam – mradi wa Benki ya Dunia (P150496) ambao kazi hizi ni sehemu yake.
NEMC	Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira – mdhibiti mkuu wa mazingira nchini Tanzania, unaosimamia mapitio na uzingatiaji wa ESIA.
ERB	Bodi ya Usajili wa Wahandisi – taasisi ya kisheria inayosajili na kudhibiti wahandisi na makampuni ya ushauri wa uhandisi nchini Tanzania.
OSHA	Wakala wa Usalama na Afya Mahali pa Kazi
OP/BP	Sera na Taratibu za Uendeshaji za Benki ya Dunia
CESMP	Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii wa Ujenzi wa Mkandarasi
Utaratibu wa Malalamiko	Utaratibu wa Kupokea na Kushughulikia Malalamiko – njia ambazo watu watakaoathirika wanaweza kuwasilisha wasiwasi au malalamiko kuhusu mradi.
Sura ya 191 (Toleo la 2023)	Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 ya Sheria za Tanzania, Toleo la 2023.

1. Muhtasari wa Mradi

Taarifa ya Mradi	Maelezo kwa Ufupi
Mmiliki	Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA)
Mshauri	Tansheq Limited S.L.P. 31517, Dar es Salaam
Programu	Mradi wa Lango la Bahari la Dar es Salaam (DMGP)
Msingi wa Tathmini kwa Mujibu wa Sheria za Tanzania	ESIA/EIS ya kina kwa mujibu wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (Toleo la 2023), na Kanuni za Tathmini na Ukaguzi wa Athari kwa Mazingira za mwaka 2005, kama zilivyorekebishwa mwaka 2018
Mradi wa Benki ya Dunia	P150496 – Mradi wa Lango la Bahari la Dar es Salaam
Uainishaji wa Benki ya Dunia	Kundi A – Tathmini ya Kina kwa mujibu wa OP/BP 4.01 ya Benki ya Dunia
Sera za Ulinzi Zilizobainishwa Kutumika	OP/BP 4.01 Tathmini ya Mazingira; OP/BP 4.04 Makazi Asilia; na OP/BP 4.11 Rasilimali za Utamaduni
Eneo la Mradi	Bandari ya Dar es Salaam iliyopo, Kata ya Kurasini, Manispaa ya Temeke, Mkoa wa Dar es Salaam
Kazi Kuu	Kuongeza kina na kuimarisha Gati Na. 8–11; kuboresha yadi ya makontena; na kuboresha usambazaji wa umeme katika Gati Na. 1–11, Yadi ya Ro-Ro na Kituo cha Makontena
Kina Kinacholengwa katika Gati	Takribani mita 14.5 chini ya Kiwango cha Msingi cha Chati za Baharini (Chart Datum)
Muda wa Mradi	Takribani miezi 36; kazi zitatekelezwa kwa awamu ili kupunguza usumbufu kwa shughuli za bandari
Eneo la Mradi	Kazi zitafanyika ndani ya eneo la bandari iliyopo na pia sehemu ya bahari ambako mchanga, tope na mashapo ya uchimbaji yatahifadhiwa. Hakuna ardhi mpya itakayohitajika wala kaya zinazotarajiwa kuhamishwa; hata hivyo, usumbufu wa muda kwa shughuli na vyanzo vya kujipatia kipato utadhibitiwa.

2. Misingi ya Tathmini kwa Mujibu wa Matakwa ya Tanzania na Benki ya Dunia

Kwa mujibu wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 (Toleo la 2023), pamoja na Kanuni za Tathmini na Ukaguzi wa Athari kwa Mazingira za mwaka 2005, kama zilivyorekebishwa mwaka 2018, mradi huu ulipaswa kufanyiwa tathmini ya mazingira, kushirikisha wadau na kupitia mchakato wa mapitio kwa mujibu wa sheria. ESIA/EIS ya mwisho inaonesha matokeo ya mchakato huo. Masharti ya Cheti cha

Tathmini ya Athari kwa Mazingira yanapaswa kuzingatiwa katika usanifu, manunuzi, mikataba, ujenzi, uendeshaji, ufuatiliaji na utoaji wa taarifa.

Benki ya Dunia iliainisha Mradi wa DMGP kuwa wa Kundi A, linalohitaji tathmini ya kina ya athari kwa mazingira na jamii. Kwa miradi ya kundi hili, wadau hushirikishwa wakati wa kuainisha wigo wa tathmini na wakati wa kujadili rasimu ya taarifa, huku nyaraka muhimu zikitolewa kwa umma kwa njia inayofikika na ushirikishwaji ukiendelea katika hatua za utekelezaji inapohitajika. Nyaraka za tathmini ya mradi zinaonesha kuwa sera zilizobainishwa kutumika ni OP/BP 4.01 kuhusu Tathmini ya Mazingira, OP/BP 4.04 kuhusu Makazi Asilia na OP/BP 4.11 kuhusu Rasilimali za Utamaduni. OP/BP 4.12 kuhusu Uhamishaji wa Watu Usio wa Hiari na OP/BP 4.36 kuhusu Misitu hazikubainishwa kutumika kwa kuwa kazi zilitarajiwa kufanyika ndani ya eneo la TPA bila kusababisha uhamishaji wa watu usio wa hiari au kuathiri misitu.

Pamoja na hayo, ESIA imezingatia uwezekano wa shughuli za wavuvi, wafanyabiashara, wafanyakazi wa bandari na biashara nyingine kuathiriwa kwa muda. Athari hizo zitaepukwa au kupunguzwa kadiri inavyowezekana, na hasara au uharibifu utakaothibitishwa utashughulikiwa kwa kufuata utaratibu wa mradi. Iwapo usanifu wa kina au mpango wa ujenzi utahitaji ardhi ya ziada, kuhamishwa kwa makazi au kuathiri shughuli na vyanzo vya kiuchumi kwa namna ambayo haikuzingatiwa katika ESIA iliyotolewa kwa umma, TPA itachunguza mabadiliko hayo, itawashirikisha watu watakaoathirika na itaandaa nyaraka zozote za ziada za usimamizi wa athari zinazohitajika kabla athari hizo hazijatokea.

TPA itatekeleza matakwa ya kitaifa na yale ya Benki ya Dunia kama mfumo mmoja wa ahadi za mazingira na jamii. Pale ambapo matakwa hayo yanahusu jambo moja, sharti lenye ulinzi mkubwa zaidi au lenye maelekezo mahususi zaidi ndilo litakalotumika. Mabadiliko makubwa katika usanifu, mbinu ya uchimbaji wa kuongeza kina au utupaji wa mashapo, eneo la utekelezaji, ratiba au miundombinu inayohusiana na mradi yatachunguzwa kwa kuzingatia mifumo yote miwili na kuwasilishwa kwa mapitio yanayohitajika kabla ya kutekelezwa.

3. Umuhimu wa Mradi

Bandari ya Dar es Salaam ndiyo lango kuu la Tanzania kwa biashara ya baharini na pia inahudumia nchi jirani zisizo na bandari. Kwa sasa, matumizi ya Gati Na. 8–11 yanakabiliwa na changamoto ya kina kidogo cha maji na uchakavu wa baadhi ya miundombinu, huku sehemu za mfumo wa umeme zikihitaji kuboreshwa. Hali hii inapunguza ukubwa wa meli zinazoweza kuhudumiwa kwa usalama, huchelewesha ushughulikiaji wa mizigo na kupunguza ufanisi wa bandari.

Maboresho yanayopendekezwa yanalenga kuwezesha meli kubwa zaidi kuhudumiwa kwa usalama, kuongeza ufanisi wa ushughulikiaji wa mizigo na kupunguza muda wa meli kukaa bandarini. Pia yataimarisha usalama wa gati, kuboresha uhakika wa upatikanaji wa umeme na kuwezesha matumizi ya teknolojia safi zaidi bandarini. Kuboresha miundombinu ndani ya bandari iliyopo ni chaguo lenye manufaa kwa kuwa kunatumia eneo ambalo tayari limeendelezwa na hivyo kuepusha mahitaji makubwa ya ardhi mpya na uhamishaji wa watu.

4. Kazi Kuu Zinazopendekezwa

Mradi unahusisha makundi matatu ya kazi yanayotekelezwa kwa pamoja:

1. **Kazi za baharini na gati:** kuongeza kina katika Gati Na. 8–11 kutoka takribani mita 12 hadi mita 14.5 chini ya Kiwango cha Msingi cha Chati za Baharini (Chart Datum); kujenga ukuta mpya wa gati kwa kutumia nguzo; kuimarisha sakafu ya gati na mihimili yake; kuboresha vikinga meli na vifaa vya kufungia meli; na kusawazisha eneo la gati na Gati Na. 5–7 zilizoboreshwa.
2. **Kazi katika yadi ya makontena:** kuboresha na kuweka lami katika yadi ya kuhifadhi makontena iliyo nyuma ya Gati Na. 8–11, kuboresha mzunguko wa magari ndani ya bandari, na kuimarisha mifumo ya mifereji ya maji ya mvua na udhibiti wa mafuta.
3. **Kazi za umeme:** kufunga vituo vinne vya kupokea, kupunguza na kusambaza umeme pamoja na mitandao ya umeme wa msongo wa kati na mdogo kwa ajili ya Gati Na. 1–11, korongo za kupakia na kupakua meli, korongo zinazotembea kwenye reli, makontena ya kuhifadhi bidhaa kwenye ubaridi, taa, Yadi ya Ro-Ro na matumizi mengine ya bandari. Usanifu pia unajumuisha mfumo wa kusambaza umeme kutoka nchi kavu kwenda melini, ili meli zenye mfumo unaooana ziweze kuzima injini saidizi zinapokuwa gatini.

Mbinu inayopendekezwa ya kuongeza kina ni kutumia mtambo unaokata na kufyonza mashapo (cutter suction dredger). Mbinu hii inafaa kwa mchanganyiko wa mchanga laini na tope unaotarajiwa katika eneo la gati, na itawezesha kazi kudhibitiwa katika bandari inayoendelea na shughuli zake. Mabadiliko yoyote makubwa ya mbinu iliyotathminiwa yatafanyiwa mapitio ya kimazingira na kupata idhini zinazohitajika kabla ya kutumika. Mashapo yatakayochimbwa yatapimwa, na yale yatakayothibitishwa kufaa pekee ndiyo yatakayopelekwa katika eneo la baharini lililoruhusiwa, kwa kuzingatia vibali na taratibu husika.

5. Hali ya Mazingira na Jamii katika Eneo la Mradi

Kazi zitafanyika ndani ya bandari ya viwanda iliyokuwepo kwa muda mrefu na ambayo mazingira yake yamebadilishwa kwa kiasi kikubwa na shughuli za kibinadamu. Eneo la nchi kavu tayari lina gati, yadi zilizowekwa lami, barabara, korongo, maghala, mifereji, vituo vya umeme na miundombinu mingine ya bandari. Hakuna mashamba, misitu, maeneo oevu, shule, hospitali au makazi ya watu ndani ya eneo la moja kwa moja la ujenzi.

Eneo la bahari katika Gati Na. 8–11 limeathiriwa kwa muda mrefu na shughuli za meli, maji yanayotiririka kutoka nchi kavu, ushughulikiaji wa mizigo na uchimbaji wa awali. Sakafu ya bahari ina zaidi mchanga, tope na mashapo mengine ya bandari. Hakuna miamba ya matumbawe wala nyasi za baharini zilizobainishwa katika eneo la moja kwa moja la uchimbaji na gati. Hata hivyo, miamba ya matumbawe, nyasi za baharini, mikoko na spishi muhimu kwa uhifadhi zinapatikana au zinaweza kupatikana katika ukanda mpana wa pwani ya Dar es Salaam. Kwa sababu hiyo, tathmini imezingatia pia athari zisizo za moja kwa moja zinazoweza kujitokeza katika maeneo hayo.

Kwa upande wa jamii, wadau wanaohusiana na eneo la mradi ni pamoja na wafanyakazi na waendeshaji wa bandari, madereva wa malori, mawakala, waendeshaji wa vivuko, wavuvi, wafanyabiashara, wamiliki wa biashara ndogo, taasisi za serikali na jamii zinazozunguka bandari. Pamoja na kutoa ajira na kuchochea biashara, shughuli za bandari pia huchangia msongamano, kelele, vumbi na hatari za usalama barabarani.

Kwa ujumla, mradi hautahitaji kubadilisha matumizi ya ardhi asilia wala kuhamisha kaya. Hatari kubwa zinahusiana zaidi na kazi za baharini, shughuli za bandari, usalama wa wafanyakazi na usumbufu wa muda kwa watumiaji wa bandari na jamii, kuliko masuala ya upatikanaji wa ardhi au uhamishaji wa watu.

6. Ushirikishwaji wa Wadau na Hoja Zilizojitokeza

Utambuzi na ushirikishwaji wa wadau ulianza wakati wa kuainisha wigo wa tathmini. ESIA inaeleza kuwa NEMC ilipitia Taarifa ya Kuainisha Wigo wa Mradi na Hadidu za Rejea. Ushirikishwaji uliendelea wakati wa tafiti za awali na ulihuishwa Novemba 2025 kupitia mikutano, mahojiano na majadiliano na taasisi za Serikali Kuu na serikali za mitaa, waendeshaji wa bandari na vituo vya mizigo, wafanyakazi, wadau wa usafiri na vivuko, wavuvi, watumiaji wa rasilimali za bahari, wafanyabiashara na wawakilishi wa jamii. ESIA kamili ina orodha ya wadau walioshirikishwa, hoja walizoibua na namna hoja hizo zilivyozingatiwa katika tathmini. Mchakato huu umezingatia matakwa ya Tanzania ya ushirikishwaji wa wadau na mashauriano ya maana yanayotakiwa na Benki ya Dunia kwa mradi wa Kundi A.

Kwa ujumla, wadau waliunga mkono mradi kwa kutarajia kuimarika kwa biashara, uhakika wa huduma, ajira na ufanisi wa bandari. Hoja kuu zilizowasilishwa ni pamoja na:

1. umuhimu wa kuratibu kazi kwa karibu na uongozi wa vivuko, Mkuu wa Bandari na watumiaji wengine wa bahari, ili kuepusha ucheleweshaji usio wa lazima na kuimarisha usalama;
2. uwezekano wa kuathiri samaki, shughuli na biashara ya uvuvi, pamoja na matumizi ya maeneo ya bahari wakati wa uchimbaji na utupaji wa mashapo;
3. uwezekano wa baadhi ya shughuli za bandari na kituo cha mizigo kusitishwa kwa muda, pamoja na hofu kuhusu mwendelezo wa ajira;
4. vumbi, kelele, ongezeko la magari ya mizigo, msongamano na usalama wa watembea kwa miguu katika njia za kuingia na kutoka bandarini;
5. ulinzi wa makazi ya viumbe wa baharini katika eneo pana na udhibiti makini wa utupaji wa mashapo yaliyochimbwa;
6. maandalizi ya kuzuia na kukabiliana na mwagiko wa mafuta, usalama wa wafanyakazi na hali za dharura; na
7. umuhimu wa kutoa taarifa kwa wakati, kuendeleza mawasiliano na wadau, na kuwa na utaratibu madhubuti wa kupokea na kushughulikia malalamiko.

ESIA/EIS ya mwisho imezingatia hoja hizi kupitia utekelezaji wa kazi kwa awamu, uratibu wa usafiri wa majini, utoaji wa taarifa mapema, ufuatiliaji wa mazingira, hatua za afya na usalama kazini, mipango ya kuzuia na kukabiliana na mwagiko wa mafuta, ulinzi wa vyanzo vya kujipatia kipato na utaratibu wa kushughulikia malalamiko. Maoni yaliyopokelewa wakati wa tathmini na utoaji wa taarifa kwa umma yalitumika kukamilisha ESIA/EIS na ESMP. Ushirikishwaji wa wadau utaendelea wakati wa usanifu wa kina, ujenzi na hatua za mwanzo za uendeshaji, hasa pale ambapo shughuli zinaweza kuathiri matumizi ya maeneo, urambazaji, vyanzo vya kipato, usalama au jamii zinazozunguka bandari. Ushirikishwaji wa wadau hata baada ya mradi kukamilishwa utafanyika ili kuhakikisha kuwa hakuna lalamiko litakalobakia bila kufanyiwa kazi.

7. Manufaa Yanayotarajiwa kutokana na Mradi

Mradi unatarajiwa kuleta manufaa yafuatayo ya kijamii, kiuchumi na kimazingira:

1. kuwezesha meli kubwa zaidi kutia nanga na kuhudumiwa kwa usalama na uhakika;
2. kupunguza muda wa meli kusubiri na muda wa kushughulikia mizigo;
3. kuongeza uwezo wa bandari na kuimarisha biashara ya kikanda;

4. kutoa ajira za muda wakati wa ujenzi na kuongeza fursa za manunuzi na biashara za ndani;
5. kuimarisha usalama wa gati, yadi, mifereji, taa na mifumo ya umeme;
6. kuongeza uhakika wa umeme kwa korongo, makontena ya kuhifadhi bidhaa kwenye ubaridi na shughuli nyingine za kituo cha mizigo; na
7. kupunguza moshi na kelele bandarini pale meli na vifaa vyenye mifumo inayooana vitakapotumia umeme kutoka nchi kavu.

ESIA imebainisha kuwa ongezeko la uwezo na ufanisi wa bandari linaweza kuleta manufaa makubwa ya kiuchumi kwa muda mrefu. Kupatikana kwa manufaa hayo kutategemea matengenezo ya miundombinu, uendeshaji bora, kuendelezwa kwa ujuzi wa wafanyakazi na upatikanaji wa haki wa fursa za ajira na manunuzi.

8. Athari Kuu na Hatua za Kuzidhibiti

a. Uchimbaji wa Kuongeza Kina na Ubora wa Maji ya Bahari

Uchimbaji wa kuongeza kina utavuruga mashapo yaliyotuama kwenye sakafu ya bahari na unaweza kusababisha maji kuwa na tope kwa muda. Bila udhibiti, hali hii inaweza kuathiri planktoni, samaki, viumbe wanaoishi kwenye sakafu ya bahari na watumiaji wengine wa bahari. Mashapo yatapimwa kabla ya kuchimbwa na kutupwa. Kazi itafanyika ndani ya eneo lililotathminiwa, huku uchimbaji kupita kiasi na uhamishaji wa mashapo usio wa lazima vikiepukwa. Vifaa na mabomba vitatunzwa, na kiwango cha tope kwenye maji kitafuatiliwa juu na chini ya mkondo. Viwango vya tahadhari na vya kusimamisha kazi vilivyokubaliwa vitatumika kubadili kasi au mbinu ya kazi iwapo ufuatiliaji utaonesha athari zisizokubalika.

b. Kuathiriwa kwa Sakafu ya Bahari na Utupaji wa Mashapo

Kuondolewa kwa sehemu ya sakafu ya bahari katika eneo la gati hakuwezi kuepukika na kutaathiri viumbe wanaopatikana katika eneo la uchimbaji. Utupaji wa mashapo unaweza pia kufunika viumbe wanaoishi katika sakafu laini ya eneo lililoruhusiwa baharini. Ili kupunguza athari, mradi utadhibiti ukubwa wa eneo litakaloathiriwa, kuthibitisha kina kabla na baada ya kazi, na kuruhusu mashapo yaliyothibitishwa kufaa pekee kutupwa baharini. Mashapo yatatupwa ndani ya mipaka ya eneo lililoruhusiwa, sehemu za kutupia zitabadilishwa kwa mpangilio, kumbukumbu za maeneo ya meli zitatunzwa, na ubora wa maji pamoja na urejeaji wa mazingira ya sakafu ya bahari vitafuatiliwa inapohitajika.

c. Kelele Chini ya Maji na Ulinzi wa Viumbe wa Baharini

Upigaji wa nguzo, ubomoaji na uendeshaji wa vyombo vya majini vitasababisha kelele na mtetemo chini ya maji. Pale inapowezekana, zitatumika mbinu zenye kelele kidogo au zinazotumia mtetemo. Upigaji wa nguzo utaanza taratibu ili kutoa nafasi kwa viumbe wa baharini kuondoka eneo la kazi. Eneo litakaguliwa kabla ya kazi kuanza na taratibu za kuwazuia viumbe wa baharini kuingia eneo hatarishi zitatumika. Kazi zitapangwa katika vipindi vinavyofaa, na wafanyakazi watapewa vifaa vya kulinda usikivu huku viwango vya kelele vikifuatiliwa.

d. Mwagiko wa Mafuta, Taka na Uchafuzi

Mafuta, vilainishi na kemikali vinaweza kuchafua maji ya bandari au ardhi visipohifadhiwa na kutumiwa kwa usahihi. Matangi na maeneo ya kuhifadhia yatazungushiwa kingo za kuzuia kusambaa kwa mafuta; mabomba na vali vitakaguliwa; vifaa vya kukusanya mafuta yaliyomwagika na vizuizi vinavyoelea vitakuwa tayari kutumika; wafanyakazi watapatiwa mafunzo; na mazoezi ya kukabiliana na dharura yatafanyika. Taka za ujenzi na uendeshaji zitatenganishwa, kuwekewa alama, kuhifadhiwa kwa usalama, kisha kukusanywa na kusafirishwa na watoa huduma walioidhinishwa kwa ajili ya kurejeleza au kutupa. Mifumo ya maji ya mvua itakuwa na mitego ya mashapo, vitenganishi vya mafuta na maji, pamoja na mpango wa matengenezo.

e. Vumbi, Kelele, Msongamano na Usumbufu wa Shughuli

Ubomoaji, uwekaji lami, uchimbaji na mwendo wa magari vinaweza kusababisha vumbi, kelele, msongamano na kufungwa kwa baadhi ya njia kwa muda. Hatua za kudhibiti hali hiyo ni pamoja na kunyunyiza maji, kufunika mizigo yenye vumbi, kutunza mitambo, kuweka na kusimamia mipaka ya mwendo kasi, kutumia alama na waongozaji wa magari, na kupanga kazi zenye kelele katika muda unaofaa. Kazi zitafanyika kwa awamu ili gati zote zisifungwe kwa wakati mmoja, na watumiaji wa bandari pamoja na jamii zitakazoathirika watapewa taarifa mapema.

f. Afya na Usalama wa Wafanyakazi na Jamii

Kazi za baharini, unyanyuaji wa mizigo, kufanya kazi juu ya maji, uzamiaji, uchimbaji na ufungaji wa mifumo ya umeme zina hatari kubwa. Wakandarasi watatakiwa kutumia wafanyakazi wenye sifa na uwezo, kufanya tathmini ya hatari kwa kila kazi, na kutumia mfumo wa vibali vya kazi. Pia watatumia vifaa vilivyokaguliwa, kinga dhidi ya kuanguka au kuzama, utaratibu wa kufungia nishati na kuweka alama za tahadhari (lockout/tagout), mipango ya uokoaji, huduma ya kwanza, vifaa vya kujikinga, mipango ya dharura na ukaguzi wa mara kwa mara. Uingiaji katika maeneo ya ujenzi utadhibitiwa.

g. Vyanzo vya Kujipatia Kipato, Ajira na Haki za Wafanyakazi

Wavuvi, wafanyabiashara, wafanyakazi wa bandari na watoa huduma wanaweza kuathiriwa kwa muda katika kufikia maeneo yao au kuendesha shughuli zao. Mradi utatoa taarifa mapema kuhusu vizuizi, kupunguza ukubwa wa maeneo yatakayofungwa kadiri usalama utakavyoruhusu, kuratibu njia mbadala inapowezekana, na kutekeleza kazi kwa awamu. Hasara au uharibifu utakaothibitishwa utachunguzwa kupitia utaratibu wa kushughulikia malalamiko. Uajiri utafanyika kwa uwazi na bila ubaguzi; ajira na manunuzi ya ndani vitahimizwa inapowezekana; na ajira kwa watoto, kazi ya kulazimishwa pamoja na vitendo visivyo vya haki mahali pa kazi vitakatazwa.

h. Rasilimali za Utamaduni na Ugunduzi wa Vitu vya Kale

Wakati wa uchimbaji wa baharini au ardhini na ubomoaji, kuna uwezekano wa kugundua vitu vya akiolojia, kihistoria au vyenye thamani nyingine ya kiutamaduni ambavyo havikutarajiwa. Kitu kama hicho kikigunduliwa, kazi katika eneo husika itasimamishwa mara moja, eneo litalindwa na mamlaka zinazohusika zitaarifiwa. Kazi itaendelea baada ya tathmini kufanyika na ruhusa kutolewa kwa mujibu wa utaratibu wa mradi wa kushughulikia ugunduzi wa vitu vya kale.

9. Usimamizi wa Masuala ya Mazingira na Jamii

ESIA/EIS ina Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii (ESMP) unaobainisha hatua zinazopaswa kuchukuliwa, wahusika, mahitaji ya ufuatiliaji, muda wa utekelezaji, gharama na hatua za kurekebisha mapungufu. TPA itaendelea kuwa na wajibu wa jumla wa kuhakikisha uzingatiaji wa sheria za Tanzania, masharti ya Cheti cha EIA na ahadi zinazotokana na sera za ulinzi wa mazingira na jamii za Benki ya Dunia. Matakwa ya mazingira na jamii pamoja na gharama zake yataingizwa katika nyaraka za manunuzi, mikataba ya ujenzi na mipango ya usimamizi wa mradi.

1. Kabla ya kuanza kazi, mkandarasi ataandaa Mpango wa Usimamizi wa Mazingira na Jamii wa Mkandarasi kwa kipindi cha ujenzi, maelezo ya mbinu za kazi, mipango ya dharura na mipango mingine inayohitajika kwa shughuli husika. Nyaraka hizo zitawasilishwa TPA na mshauri msimamizi kwa ajili ya mapitio kabla ya utekelezaji.
2. Mshauri msimamizi atakagua utekelezaji wa kazi, kupitia taarifa za ufuatiliaji na kuelekeza hatua za marekebisho pale inapobidi.
3. Kitengo cha Mazingira cha TPA, Meneja wa Mradi na Afisa Uhusiano wa Jamii watasimamia uzingatiaji wa masharti, utoaji wa taarifa kwa umma, ushirikishwaji wa wadau na ushughulikiaji wa malalamiko. NEMC, OSHA, mamlaka zinazohusika na masuala ya bahari na uvuvi, pamoja na serikali za mitaa, zitatekeleza majukumu yao ya kisheria ya usimamizi na ukaguzi.
4. Matukio makubwa yataripotiwa bila kuchelewa, na kazi inaweza kurekebishwa au kusimamishwa iwapo ufuatiliaji utaonesha kuwepo kwa hatari isiyokubalika.
5. Gharama za kutekeleza ESMP, kufanya ufuatiliaji, kutoa mafunzo na kushughulikia malalamiko zitakuwa sehemu ya bajeti ya mradi na vipengele vya malipo katika mikataba. Hatua hizi si shughuli za hiari.
6. Masharti ya vyeti vinavyotolewa na mamlaka husika, maoni ya mapitio ya Benki ya Dunia na ahadi zilizotolewa wakati wa ushirikishwaji wa wadau zitawekwa katika rejista moja ya uzingatiaji. Kila sharti litahusishwa na hatua inayotekelezeka, mhusika anayewajibika, muda wa utekelezaji na ushahidi wa kukamilika.

a. Ufuatiliaji wa Mazingira na Jamii

Ufuatiliaji utahusisha ubora wa maji na mashapo ya bahari, kelele chini ya maji, viumbe wa baharini, vumbi, kelele, taka, mwagiko, urambazaji, usalama wa wafanyakazi na jamii, magari, ajira na malalamiko. Wakandarasi watawasilisha taarifa kwa TPA na mshauri msimamizi, na taarifa zilizojumuishwa zitawasilishwa NEMC na Benki ya Dunia kwa mujibu wa matakwa husika. TPA itaratibu ukaguzi na uhakiki wa mazingira unaotakiwa chini ya sheria za Tanzania na masharti ya Cheti cha EIA. Muhtasari wa matokeo muhimu ya ufuatiliaji, matukio makubwa, hatua za marekebisho na mabadiliko makubwa ya ESMP utatolewa kwa umma kwa lugha inayoeleweka. Athari zisizotarajiwa, malalamiko yanayojirudia au kuvukwa kwa viwango vilivyowekwa vitachunguzwa na kusababisha kuimarishwa kwa hatua za udhibiti.

10. Njia Mbadala Zilizofanyiwa Tathmini

ESIA ilichambua hali ya kutotekeleza mradi, uwezekano wa kutumia eneo jingine, mbinu tofauti za kuimarisha gati na kuongeza kina, mipangilio ya mfumo wa umeme, maeneo ya vituo vya umeme, njia za utupaji wa mashapo na mpangilio wa ujenzi. Kutotekeleza mradi kungepunguza athari za muda za ujenzi,

lakini kusingetatua changamoto za kina cha maji, uchakavu wa miundombinu ya gati, msongamano na upungufu wa mfumo wa umeme. Kutumia eneo jingine pia hakungefaa kwa kuwa maboresho haya yanapaswa kuunganishwa na miundombinu ya bandari iliyopo.

Kwa kuzingatia tathmini hiyo, chaguo linalopendekezwa ni kuboresha bandari iliyopo, kujenga ukuta mpya wa gati kwa kutumia nguzo, kutumia mtambo unaokata na kufyonza mashapo kwa udhibiti, kutupa mashapo yaliyothibitishwa kufaa katika eneo la bahari lililoruhusiwa, na kutekeleza kazi kwa awamu. Katika hatua ya usanifu wa kina, mradi utaendelea kuzingatia hatua za kuepusha na kupunguza athari na kutoa suluhisho stahiki pale athari zitakapojitokeza.

a. Ulinganisho wa Gharama na Manufaa

Tathmini imepima manufaa ya muda mrefu yanayotarajiwa kutokana na usalama zaidi wa meli, kuongezeka kwa uwezo wa kuhudumia mizigo, uhakika wa upatikanaji wa umeme na ufanisi wa biashara ya kikanda, ikilinganishwa na gharama za ujenzi na usimamizi wa athari kwa mazingira na jamii. Kutumia eneo la bandari iliyopo kunatarajiwa kuepusha gharama kubwa zaidi za ardhi, uhamishaji wa watu na ujenzi wa miundombinu mipya katika eneo jingine. Uhalali wa mradi unategemea kutengewa bajeti na kutekelezwa kikamilifu kwa ESMP, ufuatiliaji, ushirikishwaji wa wadau, fidia au hatua nyingine za kurekebisha athari inapohitajika, pamoja na matengenezo ya baadaye.

11. Kusitisha Matumizi na Kuondoa Miundombinu ya Mradi

Miundombinu itakayoboreshwa imekusudiwa kutumika kwa miaka mingi. Hata hivyo, vifaa, vituo vya umeme au miundombinu mingine inaweza kubadilishwa, kuondolewa au kusitishwa matumizi hapo baadaye. Kabla ya kuondoa miundombinu mikubwa, TPA itaandaa mpango wa kina, itawashirikisha wadau watakaoathirika, itapata vibali vinavyohitajika na kubainisha majukumu, gharama na ufuatiliaji. Mpango huo utazingatia ubomoaji salama; ukusanyaji wa vifaa vinavyoweza kutumika tena; usimamizi wa taka hatarishi na taka nyingine kwa kutumia watoa huduma wenye leseni; udhibiti wa vumbi, kelele, mwagiko na njia za kupita; usalama wa wafanyakazi na jamii; urejeshaji wa maeneo yaliyoathirika; na ufuatiliaji baada ya kufungwa.

12. Hitimisho

Kwa kuzingatia matokeo ya tathmini, mradi unaweza kutekelezwa kwa kuzingatia mazingira na jamii endapo ESMP, mpango wa ufuatiliaji, hatua za udhibiti za wakandarasi, ahadi zilizotolewa kwa wadau na masharti ya mamlaka husika yatatekelezwa kikamilifu.

Kazi zitafanyika ndani ya bandari ya viwanda iliyopo na hazitarajiwi kusababisha uhamishaji wa watu au kupotea kwa makazi asilia ya nchi kavu. Athari kuu zinazoweza kujitokeza zinahusiana na uchimbaji wa kuongeza kina, kuathiriwa kwa sakafu ya bahari, kelele chini ya maji, urambazaji, mwagiko wa mafuta, usumbufu wa ujenzi, taka na usalama. Athari hizi zinaweza kupunguzwa kwa kutekeleza hatua za udhibiti zilizoelezwa katika muhtasari huu, ingawa baadhi ya athari za muda na zinazohusu eneo dogo la mazingira ya bahari zinaweza kubaki.

Kwa upande mwingine, mradi unatarajiwa kuleta manufaa makubwa ya muda mrefu kupitia kuimarika kwa usalama na ufanisi wa shughuli za bandari, kuongezeka kwa uwezo wa kuhudumia mizigo, kuimarika

kwa biashara na upatikanaji wa miundombinu yenye uhakika zaidi. Ushirikishwaji endelevu wa wadau na utekelezaji madhubuti wa masharti ya Cheti cha EIA, ESMP na mpango wa ufuatiliaji ni muhimu katika kipindi chote cha ujenzi na uendeshaji.

13. Utoaji wa ESIA ya Mwisho kwa Umma na Ushirikishwaji Endelevu

Muhtasari huu unaambatana na ESIA/EIS ya mwisho. Utoaji wa nyaraka hizi kwa umma unalenga kuwawezesha wadau kuelewa mradi, athari zinazoweza kujitokeza, hatua ambazo TPA na wakandarasi wake wanapaswa kutekeleza, na njia za kuuliza maswali au kuwasilisha malalamiko. Nyaraka zitakazotolewa kwa umma zinapaswa kujumuisha muhtasari huu, ESIA/EIS na ESMP za mwisho, muhtasari wa Kiingereza, pamoja na taarifa husika za mazingira. Nyaraka hizo zinapaswa kupatikana katika tovuti ya TPA na maeneo yanayofikika kwa umma, yakiwemo Makao Makuu ya TPA, ofisi ya mradi na Ofisi ya Kata ya Kurasini. Pale inapohitajika, taarifa zitatolewa pia kwa maelezo ya mdomo au katika muundo mwingine unaofikika kwa wadau.

Tangazo litakalowekwa katika tovuti pamoja na nyaraka hizo litaeleza kwa uwazi:

1. jina la mradi, tarehe ya ESIA/EIS na namba za nyaraka au rejea zinazopatikana;
2. viungo vya moja kwa moja vya ESIA/EIS na ESMP za mwisho, mihtasari ya Kiingereza na Kiswahili, pamoja na taarifa husika za mazingira;
3. anuani na saa za kazi za maeneo ambako nakala zilizochapishwa zinaweza kupitiwa;
4. hatua iliyofikiwa na mradi, ratiba elekezi ya utekelezaji na namna taarifa za mapema kuhusu shughuli zinazoweza kuleta usumbufu zitakavyotolewa; na
5. anuani mahususi ya barua pepe, namba ya simu au simu ya dharura, anuani ya posta na maeneo ya kufika ana kwa ana kwa ajili ya kuuliza maswali au kuwasilisha malalamiko.

ESIA/EIS ya mwisho itahifadhi kumbukumbu za ushirikishwaji wa wadau pamoja na jedwali linaloonesha taarifa zilizotolewa, washiriki, maoni yaliyopokelewa, majibu yaliyotolewa na mabadiliko yaliyofanyika. Wakati wa utekelezaji, TPA itaendelea kuwashirikisha wadau kwa njia jumuishi, kutoa taarifa za ufuatiliaji kwa lugha inayoeleweka inapofaa, na kuwapa taarifa mapema wale wanaoweza kuathiriwa na shughuli zitakazovuruga matumizi ya njia, urambazaji, biashara au vyanzo vya kujipatia kipato.

Kabla ya kuanza kazi husika, TPA itahakikisha kuwa maandalizi muhimu yamekamilika kwa:

1. kuthibitisha kuwa usanifu wa mwisho, mbinu za ujenzi na uchimbaji, pamoja na mpango wa utupaji wa mashapo, viko ndani ya wigo uliotathminiwa katika ESIA/EIS ya mwisho;
2. kupata vibali, ridhaa na ruhusa zote zinazotakiwa kutoka katika mamlaka za kisekta;
3. kuingiza masharti ya Cheti cha EIA, ESMP na ahadi zinazotokana na matakwa ya Benki ya Dunia katika nyaraka za manunuzi, mikataba, maelezo ya mbinu za kazi na mipango ya usimamizi;
4. kupitia mipango ya usimamizi ya mkandarasi kwa kila eneo la kazi na kuthibitisha upatikanaji wa wataalamu wenye uwezo, vifaa vya ufuatiliaji, mipango ya dharura na bajeti; na
5. kutoa taarifa kuhusu ratiba ya utekelezaji, vizuizi vya njia au urambazaji, namna ya kuwasilisha malalamiko na mawasiliano ya dharura kabla ya kuanza shughuli zinazoweza kuleta usumbufu.

Mabadiliko yoyote makubwa katika wigo uliotathminiwa, eneo la mradi, mbinu ya uchimbaji au utupaji wa mashapo, miundombinu inayohusiana au aina ya athari, yatatolewa taarifa na kuchunguzwa kabla ya kutekelezwa. TPA itapata marekebisho au idhini ya ziada inayohitajika kutoka NEMC, pamoja na mapitio au ruhusa inayohitajika kutoka Benki ya Dunia, kabla ya kuendelea na mabadiliko hayo.

a. Utaratibu wa Kupokea na Kushughulikia Malalamiko

Wakati wa utekelezaji, malalamiko yanayohusu mradi yanaweza kuwasilishwa katika ofisi ya mradi, Ofisi ya Kata ya Kurasini, ofisi ya TPA inayoshughulikia uhusiano na jamii, au kupitia simu na njia za kielektroniki zitakazotangazwa. Afisa Uhusiano wa Jamii wa TPA atasajili malalamiko, kuthibitisha kuyapokea, kufuatilia hatua zinazochukuliwa na kutoa mrejesho. Usiri utalindwa pale utakapoombwa, na lengo litakuwa kushughulikia malalamiko ya kawaida ndani ya wiki mbili. Malalamiko ambayo hayajapatiwa ufumbuzi au yanayojirudia yatapelekwa katika ngazi ya juu zaidi. Kutumia utaratibu huu hakumzuii mlalamikaji kuwasiliana na NEMC, mamlaka nyingine, mahakama au vyombo husika vya uwajibikaji vya Benki ya Dunia.

Mkurugenzi Mkuu, Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania

Makao Makuu ya TPA, Bandari Tower One Stop Centre, 1/2 Sokoine Drive, Ilala

S.L.P. 9184, Dar es Salaam, Tanzania

Simu: +255 22 2110401/8 | Barua pepe: dg@ports.go.tz

b. Mshauri Aliyeandaa ESIA

Tansheq Limited, kampuni ya Kitanzania inayotoa huduma za ushauri wa mazingira na uhandisi, ndiyo iliyoandaa ESIA hii. Kampuni imesajiliwa na NEMC na ERB na ina Mfumo wa Usimamizi wa Ubora uliothibitishwa kwa kiwango cha ISO 9001:2015. Kazi hii ilifanywa na timu ya wataalamu wa fani mbalimbali wenye uzoefu katika usimamizi wa mazingira, ikolojia ya bahari, tathmini ya masuala ya kijamii, ushirikishwaji wa wadau, afya na usalama kazini, usimamizi wa taka na ufuatiliaji wa mazingira. Engineering Solutions for Sustainability | www.tansheq.co.tz | info@tansheq.co.tz. Maswali na malalamiko kuhusu mradi yawasilishwe TPA kupitia njia zilizoelezwa hapo juu.